

Magnus Nilsson, *Writing Class. Precarious Labour in Contemporary Swedish Literature*, Malmö: Malmö University Press, 2025, 190 s.

<https://doi.org/10.54797/tfl.v55i4.64902>

Magnus Nilssons bok *Writing Class: Precarious Labour in Contemporary Swedish Literature* analyserar det som efter den brittiske ekonomen Guy Standings bok *The Precariat: The New Dangerous Class* (2011) kallas prekariatet. Under de senaste årtiondena har det även i Sverige introducerats nya, så kallade osäkra anställningsformer. De sköts ofta via plattformar på internet. Prekariatet är synligt i form av matbud från olika företag, men även osynligt i form av papperslösa som utnyttjas av hänsynslösa och kriminella arbetsgivare.

Nilsson överdriver i viss mån hur snabbt situationen har förändrats på svensk arbetsmarknad. Han skriver att temporära arbeten har "increased dramatically" under ett par årtionden, från 10 till 16 procent av alla arbeten i Sverige (s. 19); på föregående sida anges det till 15 procent (s. 18).

Nilsson menar att framväxten av litterära skildringar av prekära arbeten har sin förklaring i att osäkra anställningar upplevs starkare i Sverige än i andra länder eftersom det är relativt nytt (s. 12). Det kan vara så, men kampen för fasta anställningar och mot osäkra, temporära anställningar har gått som en röd tråd i arbetarrörelsens och särskilt fackföreningarnas historia världen över ända sedan 1800-talet. Bakgrunden till den litteratur som analyseras i boken är sannolikt en kombination av att svensk arbetsmarknad under åtskillig tid har präglats av så kallade fasta anställningar, och att den arbetarlitterära traditionens ställning i Sverige har fått skildringar av arbete att anses som acceptabla och ibland efterfrågade motiv i litteraturen. Prekärt arbete är mycket vanligare i åtskilliga andra länder utan att det fått motsvarande litterära representation.

Bokens syfte anges som dubbelt. Å ena sidan, undersöka hur prekärt arbete representeras i samtida svensk litteratur, å den andra, hur den litteraturen kan fördjupa vår förståelse av prekärt arbete (s. 7). Nilsson analyserar litterära verk, romaner och grafiska romaner, av ett antal författare: Kristoffer Lundberg, Anders Teglund, Rolf Alm-

ström, Daria Bogdanska, Emil Boss, David Ericsson, Johan Jönson, Kerstin Fredholm med flera. Elin Torps reportage där hon försökt kartlägga och skildra papperslösa finns också med. Man kan även nämna Liza Alexandrova-Zorinas *Imperiets barn* (2023) och dess fortsättning *De livegnas land: Den undre världen som bygger Sverige* (2025).

Nilsson diskuterar utförligt den här litteraturens speciella kännetecken och den variation som finns mellan olika verk. Det är intressant och mynnar ut i en plädering för att litteraturen ska kunna bidra till att bekämpa de osäkra anställningarna.

Det blir delvis också en studie av receptionen. Nilsson undersöker vad kritiker och andra, inklusive författarna själva, har haft att säga om skildringarna. Det handlar i princip om två frågor: är skildringarna trovärdiga och baserade på egna upplevelser, och kan de här skildringarna räknas till arbetarlitteraturen. Resonemangen utgår från något som Nilsson kallar arbetarlitteraturens representationsmodell. Modellen utgår ifrån att den som skriver om en viss arbetsplats eller arbetargrupp också måste ha en egen förankring i miljön eller gruppen. Det finns sådana författare, David Ericsson är ett bra exempel på det. Det har ofta, bland kritiker och journalister som inte alltid förstår skillnaden mellan fiktion och verklighet, varit utgångspunkten för att sortera in författare i den arbetarlitterära traditionen. Det har ofta varit så, men har det verkligen varit en allmänt erkänd modell?

Nilsson diskuterar utförligt författarna och hamnar slutligen i det som arbetarlitteraturens främste förespråkare i Sverige, Lars Furuland, betonade i *Svensk arbetarlitteratur* 2006: ”Om man blickar tillbaka över hela 1900-talet blir det uppenbart, att det är *idéinnehållet* i verken, deras ideologiska förankring, som är det viktigaste kriteriet på arbetardiktningen” (*Svensk arbetarlitteratur*. Stockholm: Atlas, 2006, s. 24). Den justeringen innebär att det är de litterära verken som är det främsta kriteriet. Det måste inte vara motiv ur arbetarklassens miljöer, utan den ideologiska förankringen är utslagsgivande. Med ideologisk förankring kan man i det här sammanhanget förstå, och det gjorde Furuland, sympatier för eller nära kontakt med de socialistiska fackföreningarna och partierna. Ibland är även Furuland oklar med sin egen definition. Han räknar själv Vilhelm Moberg till

arbetarlitteraturen och tidigare historiker har tagit med Linné och Fröding (Ahlenius) och Axel Uhlén fick med Heidenstams medborgardikt i sin historik över arbetardiktningens pionjärer.

För att besvara frågan om huruvida skildringarna av prekära arbeten tillhör arbetarlitteraturen fokuserar Nilsson på författarens relation till det som skildras. Nilsson tar bland annat upp Hjalmar Brantings rekommendation av en av arbetardiktningens pionjärer, K.J. Gabrielsson, känd som signaturen Karolus. Branting intygade att Gabrielssons egna erfarenheter av kroppsarbete gjorde att han kunde förstå arbetarna.

Men är det avgörande? En slutsats av analysen är att de samtida författarna har en annan relation till den grupp och den miljö de skildrar än hur det var förr i tiden. Det förblir dock oklart hur Nilsson ser på frågan om de nu verksamma författarna själva ska godkännas som arbetarförfattare. I vissa fall är det uppenbart att författarna har egna erfarenheter – även om det är mer sällsynt än i tidigare generationer av arbetarförfattare. Andra har genom arbete med eller sympatier för LO-facks verksamhet mot osäkra anställningar, inklusive syndikalisternas SAC, skaffat sig relevanta erfarenheter. Nilsson menar att de nya författarna inte är intresserade av att representera eller vara språkrör för sina arbetskamrater, i stället lutar det åt att de arbetar för att bidra till prekariatets medvetenhet i allmänhet.

Det finns knappast någon anledning att utesluta den ena eller andra författaren ur traditionen. Det finns författare med proletärt ursprung och egna erfarenheter av kroppsarbete som bara i ett eller annat verk har skildrat arbetare utifrån egna erfarenheter. Det främsta exemplet är Eyvind Johnson, vars *Romanen om Olof* (1934–1937) är en av traditionens hörnpelare. Johnson skrev många romaner och noveller men få av dem har särskilt mycket med arbetarskildring att göra, även om hans ideologiska tillhörighet förblev Kropotkins anarkokommunism.

Inom forskningen om arbetarlitteratur finns det en närmast obegriplig fascination för att diskutera författarnas biografiska bakgrund. Kan de kvalificera sig som arbetarförfattare? Det bör väl vara de litterära verken som i första hand ska höra hemma i traditionen, inte författarna. Nilsson menar att en alltför snäv definition leder

till att många som faktiskt betraktats som arbetarförfattare skulle behöva sorteras bort. Det kan jag bara instämma i.

Boken har ett avsnitt om det som marxister kallar ”klass i sig”, det vill säga att en klass uppträder också som samlad politisk aktör. Nilsson ser en analogi med Marx analyser av 1800-talets franska bönder. Det är en märklig jämförelse med tanke på att prekariatet är lönearbetare som utför arbete mot betalning, de säljer med andra ord sin arbetskraft. En självägande bonde är – oavsett ekonomisk ställning – egendomsägare. Han äger de produktionsmedel som behövs för överlevnaden. Därmed har bönder mer gemensamt med andra egendomsägare och inte med arbetarklassen. Det är bara att titta på den svenska historien där bonderörelsen nästan alltid har vänt sig högerut och om den ingått kompromisser med socialdemokratien har det varit till deras egen fördel. Banden till det privata ägandet av deras produktionsmedel är det som formulerar böndernas intressen.

Även om prekariatet idag i stor utsträckning saknar facklig medvetenhet är det inte något avgörande. Så har det varit med andra arbetargrupper, exempelvis statarna upplevdes av många som i avsaknad av medvetenhet som grupp och därmed facklig medvetenhet. Detsamma kan sägas om kontorister och andra tjänstemän som länge tog avstånd från facklig organisering innan de insåg att de också är lönearbetare. Det handlar alltså inte om att prekariatet ska inse sina egna intressen som klass – idén att de skulle vara en egen klass avvisas också i boken – utan om att de ska inse att de måste organisera sig för sina egna intressen och därmed göra gemensam sak med den övriga arbetarklassen.

Är det omöjligt för prekärt anställda arbetare att skapa en gemenskap med kamp för bättre villkor? Sannolikt inte. Det finns många exempel på hur exempelvis anställda hos Starbucks, Amazon och andra företag samlas, organiserar sig fackligt och lyckats få till stånd förbättringar. Även i Sverige har flera LO-förbund engagerat sig i prekariatets intressen och det finns flera exempel där Byggnads, vilket omtalas i boken, eller Transport försöker driva igenom kollektivavtal för osäkert anställda. Det framgår också i boken att syndikalisternas SAC gör mycket arbete med papperslösa och asylsökande och deras osäkra anställningar.

Det finns en oklarhet i boken kring vad prekariatet är. Det sägs att

de delar ekonomiska och politiska intressen med arbetarklassen och förvånande nog, vilket aldrig förklaras, med delar av medelklassen (s. 96). Det är osannolikt att det skulle stämma. De författare vars verk analyseras ser ut att vara ense om att prekariatets situation bara kan förbättras med facklig organisering. De måste alltså integreras i de existerande fackföreningarna (LO och SAC).

Nilsson för ett intressant resonemang om hur den svenska arbetarklassen blev en klass för sig. Det skedde genom arbetarrörelsen, alltså facklig och politisk organisering. Det följde ett mönster från Tyskland och Danmark. Hur prekariatet skulle kunna formera sig till en klass för sig förblir ett mysterium, och Nilsson avvisar det till slut. Ändå argumenteras det kring den frågan flera gånger utan en tydlig slutsats.

Den tidiga arbetarlitteraturens företrädare hade ofta en nära relation till fackföreningarna, socialdemokraterna eller syndikalisterna/anarkisterna. Det var det vanliga, inte att de skrev om sina egna erfarenheter av arbete. Martin Koch kom från en småborgerlig bakgrund och blev socialist genom sin anslutning till nykterhetsrörelsens vänster. Maria Sandel blev redan runt 1900 nära knuten till tidningen *Social-Demokraten* och dess redaktör Hjalmar Branting. Karl Östman var själv sågverksarbetare. Det finns många fler exempel.

Författarna i den nya vågen av arbetarlitteratur präglas också av nära relationer till arbetarrörelsen. Det har funnits en överdriven föreställning om att deras föregångare hade mer av egen erfarenhet av kroppsarbete, men Nilsson visar tydligt att det inte stämmer. I många fall var det bristen på formell utbildning utöver folkskolan som var det gemensamma för autodidakterna (en bättre term när det gäller arbetarförfattarna fram till 1950-talet). Bildning erbjöds av olika institutioner inom arbetarrörelsen. I Sandels fall var det Stockholms arbetarebibliotek som tillhandahöll hennes bildning.

Boken är intressant och presenterar ett stort antal författarskap från de senaste årtiondena. Den skulle emellertid ha mått bra av fördjupning på vissa punkter samt en tydligare struktur. Nu är diskussionen av några frågor, som huruvida de författare som analyseras verkligen ska räknas till arbetarlitteraturen, uppdelad på flera kapitel.

Magnus Nilsson publicerade 2024 en artikel i *Samlaren* 2023 ("Från statarnas ombudsman till turist i prekariatet? Om arbetarlitterära representationsmodeller", s. 38–80) som till viss del har översatts

till engelska i den nya boken. Argumenten skiljer sig bara marginellt från bokens.

I ett appendix återfinns korta sammanfattningar av de viktigaste verk som analyseras, eftersom de sällan är översatta till engelska.

Per-Olof Mattsson

Camilla Wallin Lämsä, *Yearning Hours. Desire, Darcymania, and Readerly Attachments in the Digital Jane Austen Fandom*, Linköping: Linköpings universitet, 2025, 376 s. (diss. Linköping).

<https://doi.org/10.54797/tfl.v55i4.64904>

Första gången jag läste *Pride and Prejudice* var under lärarutbildningen i mitten av oo-talet. Detta var vid tillfället en obligatorisk uppgift som jag tidigare lyckats undvika då jag – ironiskt nog – fördomsfullt betraktat Jane Austens samhällskritiska roman (såväl som filmatiseringar och tv-serier baserat på samma material) som romantisk ”chick lit” – ungdomens synder kastar långa skuggor! Icke heller lärarutbildningens pedagogiskt vakande öga lyckades förändra detta synsätt – jag var helt enkelt inte ett ”fan”. Istället ägnade jag mig åt allsköns annan populärkultur, och jag har också spenderat många timmar diskuterandes denna populärkultur på olika internetforum och sociala media. Detta inkluderade bland annat Tumblr, sociala medias så kallade ”konstiga kusin” – ett ”alternativt” forum där icke-normativa, utmanande (”queerande”) uttryck ges utrymme. Dock, antagligen på grund av rådande algoritmers mystiska styrning, kunde inte heller dessa internetforum öppna mina ögon för Austens oeuvre – inte ens det moderna tillägget i form av *Pride and Prejudice and Zombies* (Grahame-Smith, 2009) kunde nämnvärt intressera mig för Austens original.

Det är dessa båda världar (Tumblr och Austen, sans zombies) som kombineras i Camilla Wallin Lämsäs doktorsavhandling, *Yearning Hours. Desire, Darcymania, and Readerly Attachments in the Digital Jane Austen Fandom*. Framför allt är det här den svärmodige karak-